

BÁCSKA.

MEGYEI KÖZÉRDEKŰ POLITIKAI KÖZLÖNY.

ELŐFIZETES:
Egész évre . . . 6 ft.
Fél évre . . . 3 ft.
Negyed évre 1 ft. 50 kr.
A lap szellemi részét illető küldemények a szerkesztőnek, anyagiak a laptulajdonosnak küldendők.

HIRDETÉSI DÍJ:
egy 1 hasdós petit sor 10 kr., többszöri hirdetésnél olcsóbb.
Nyitótér sora 25 kr.
Bélyegdíj minden hirdetésnél 30 kr.
A hirdetések Bittermann Nándor könyv- és könyvnyomtatásban és a szerkesztőnél fogadtatnak el.
Kéziratok nem küldetnek vissza.

Egyes szám ára 10 kr.

Megjelen minden kedden és pénteken.

Egyes szám ára 10 kr.

Uj főispánok.

Zombor, július 14.

A hivatalos lap mai száma közli dr. Vojnits Istvánnak Bács megye és Zombor város, Schmausz Endrének Szabadka város főispánjává történt kinevezését.

E ténynyel, Ő-Felsége akaratával s a kormány bizalmával megyénknek jelenleg legfontosabb kérdése lett eldöntve. A két és fél hónap óta üresen álló bács megyei szék dr. Vojnits Istvánban új birtokost talált s az ez által vacanssá lett szabadkai főispáni állásra megyénk első tisztviselőjét, Schmausz Endre alispánt nevezte ki a király.

Nem habozunk konstatálni, hogy dr. Vojnits Istvánnak Bács megye főispánjává történt kinevezését meggyeserte nemcsak a legnagyobb megnyugvással, de egyúttal általános örömmel és lelkesedéssel fogadják. Hiszen a főispáni állás megüresedése óta őt tartotta a megye közönsége Sándor Béla hivatott utódának. Sőt annak előtte is Sándor Béla visszavonulása esetére, dr. Vojnits István volt a megye közönségének főispánjelöltje.

Amikor azután a főispáni állás megüresedését a kormány bizalma is személye felé fordult, mindenki meg volt győződve, hogy dr. Vojnits István lesz Bács megye főispánja. Másnak magáért komolyan szoba sem került; a lelépő főispán is őt ajánlotta a kormánynak kinevezésre.

Nem akarunk a tömjénnek füstjével eléje állani, úgy hisszük elég alkalmunk lesz működése közben, e megye s városunk javára irányuló ténykedéseiről hírt adni, elég alkalma lesz e megye s városunk közönségének, ama hitében megerősödni, hogy új főispánunk kiváló képzettségét, megyénk s városunk szeretetében megdöztött akaraterejét, Bács megye haladására fogja felhasználni.

Bács megye benne hivatott vezérét látja s biztos benne, hogy működése kiváló vezetői talentumaihoz mért is lesz.

Mint e megye leghatalmasabb polgára — kinek személyében fut össze a személyi és nem személyi ügyek egyszólván mindenike — egyúttal a kormány bizalmi embere. Az uralkodó politikai irány tehát személyével szorosan összefügg. S így nagyon természetes, hogy politikai működése a kormány s a liberális haladás szolgálatában fog állani.

Támasza lesz a kormány intencióinak s így a liberális ügynek is.

Ezen fontos politikai missziója mellett azonban, nem kevésbé nagy horderejű és nemes feladat az, ami a főispáni hatalom másik célját képezi.

Egy nagy megye s város várja tőle specialis helyi érdekei előmozdítását, a bár nem országos, de a megyére s városunkra nézve nem kevésbé létkérdést képező alkotások egész sorozatát, — egy nagy megye és város összes polgársága várja tőle s a vezetése alatt álló hatóságok működésétől ügyeinek elintézését; azon ügyei elintézését, amelyek egyenlők békés existenciájával.

A feladatok ezen óriási halmaza és életbevágó hordereje, a legélesebb körülményekkel párosult szigorú, fáradhatlan buzgalmat, pártatlan igazságszeretetet, de emellett méltányos ítélkezést is kíván. A főispáni hatalom eme részének kiegészítését képezi azon cél, hogy a felügyelete alatt álló tisztikar mindenkor és mindenben becsületos és buzgó végrehajtója legyen azon intencióknak, melyek a polgárság javára szolgálnak.

Dr. Vojnits Istvánban Bács megye összes polgársága — pártkülönbség nélkül — tisztelni kívánja a kormány bizalmi emberét, de egyúttal tisztelni kívánja — ugyancsak az összes polgárság — azt a férfit, a ki neki igazságszerető és pártatlan vezére, s lesz, aki megérti és respekálja jogos kívánságait, a ki a megye közönségével együtt érez és együtt munkálkodik Bács megye javán.

Bács megye közönsége dr. Vojnits Istvántól várni fogja az irányadást, tisztelettel és buzgón

fogja követni megyénk haladására célzó működésében s a lelkesedés hevével lesz az övé, mert hiszi, hogy minden kérdésben meg fogja ő érezni a megye szívének dobbanását.

Oly általános megnyugvás és öröm között foglalja el dr. Vojnits István a főispáni széket, oly kedvezők reá nézve a viszonyok, hogy igen könnyű lesz neki e bizalmat, a támogatás minden felől megnyilatkozó készségét meg is tartani.

S mindenki meg van győződve, hogy dr. Vojnits István e megyének s városnak kiváló, igazságszerető és pártatlan vezére lesz amellet, hogy ezek folytán a kormánynak iránta való bizodalma csak napról napra erősöbödhetik.

Ezen hitben tiszteletteljesen és őszinte örömmel üdvözöljük dr. Vojnits Istvánt, mint Bács megye és Zombor város főispánját.

Még egy nagy változás áll be megyénkben. Elvesztjük a megye első tisztviselőjét, Schmausz Endre alispánt, kit a király Szabadka város főispánjává nevezett ki. Alább részletesen beszámolunk Schmausz Endre eddigi működéséről, mely a szakadatlan munkásság láncolata.

Minden ember tudja, hogy amit megyénk 14 év óta haladt, mindabban Schmausz Endre fáradhatlan munkakedvének, szorgalmának és tevékenységének nagy része van. Oly óriási s minden irányban szétágazó munkakört vállalt magára, hogy csak a legnagyobb erőmegfeszítéssel felelhetett a maga elé kitűzött feladatoknak meg.

S bármerre tekintünk, legyen az megyénk kulturális, gazdasági, avagy Ársadalmi tere, mindenütt találkozunk Schmausz Endre egy-egy kezdeményező alkotásával.

S éppen azért, mert főispánná történt kinevezésében kiváló érdemeinek megjutalmazását s ezen díszes és magas állásra való rátermettség legfelsőbb dokumentálását látjuk, bár mi őt elvesztjük, őszinte örömmel veszünk tudomást Schmausz Endrének főispánná történt kinevezéséről.

Nem is távozik el messze tőlünk, munkássága azért a jövőben is Bács megyének lesz szentelve, ahová az ő kintnő személyét annyi kötelék fűzi. Ugy hisszük, szívvel-lelélekkel Bács megyéé marad ő a jövőben is s meg vagyunk győződve, hogy nem akad ezután sem megyénket érdeklő kérdés, ahol őt nem az elsők között fogjuk látni.

Tiszta szívből kívánjuk mi is a sajtó munkásai, kiknek annyiszor nyílt alkalmunk Schmausz Endre munkásságáról hírt adni, annyi maradandó jellegű alkotását méltatni, hogy új állásában a megelégedés legyen kísérője; a szabadkaiaknak pedig azt kívánjuk, hogy tudják és akarják megérteni Schmausz Endre nemes és tettekre kész gondolatvilágát s akkor soha jobb és alkalmasabb embert nem kívánhatnak vezetőjüknek.

Szabadka új főispánjának, új állásában is nagy tere lesz jót és üdvöset alkotni. Hisz ez a rohamos fejlődésnek indult város egész légióját kínálja a megvalósulást váró feladatoknak, melyeknek hivatása Szabadka fontos pozícióját megerősíteni s a várost teljesen modernné tenni.

Schmausz Endrén nem fog mulni egy feladat megvalósulása sem. Ha abban a támogatásban részesül a szabadkaiak részéről, amit valóban megérdemel, ugy nagy dolgokat fog ő keresztülvinni Szabadkán is.

Teljes tisztelettel mondunk Schmausz Endrének, Bács megye volt alispánjának „Isten hozzádot” s kívánjuk, hogy a szerencse csillaga további utában is állandó kísérője legyen.

VOJNITS ISTVÁN.

Már betekkel ezeltt vette nevé szárnyára a hir és szállt vele városról-városra, községről-községre, házról-házra.

Mindenütt erős gyökeret vert a szivekben a tudat, hogy dr. Vojnits István lesz vármegyénk főispánja. Mindenki tudta, mindenki érezte, hogy az ország ügyeit intéző kormány bizalma őt fogja kiszemelni. A lakosság vágya, óhaja és a kormány bizalma összhangba olvadt.

Ma, midőn a várva-várt legfelsőbb királyi kézirat

megjelent és kinevezése tényé vált, öröm tölti el mindenki szívét. A közörm oltarán lobbanó lángot szit a lelkesedés és a szülőföld szeretetének és tiszteletének hangjai üdvözlő hymusszá esendülnek össze.

Vajjon, kit üdvözölhetnénk több joggal, nagyobb lelkesedéssel, mélyebb tisztelettel, bensőbb ragaszkodással, igazabb szeretettel közügyeink élén, mint őt, a ki szívével, miként a fa gyökereivel termőföldjéhez, oly szívesen ragaszkodott mindenkor e megyéhez, szülőföldjéhez, ki szíve szeretetének virágaival, gondolkodó elméjével, gyümölcseivel eddig is elárasztott, a ki mindig, minden körülmények között teljesen, egészen a miénk volt?

Valóban, határtalan örömtől dobog fel a szülőföld szíve, mint a spártai anyáé, ki a harcól győzedelmesen visszatérő fiának homlokára lehelli az anyai szív büszkeségének áldó csókját.

Vojnits István kiváló fia, e vármegyének. Eddig megfutott közpályája magába foglalja mindazt, a mi szilárd elhűség, tehetség, nagyra termett akarat erő dolgában közéletünkben vezérszeretet vihet. A korszak költő által oly szépen megénekelt három génius az kötelesség, a jellem, a honszeretet „egyként vannak mindhárman szívébe vésvé”. Kiváló szellemi tulajdonai, a közügyek terén kifejtett munkássága, elért sikerei, mind fényes tanubizonyságai annak, hogy a közpályára van utalva, a melyen eddig is szorgalommal és kitartással haladva, sok üdvöset, hasznosat alkotott.

A Vojnits-család körében a köztgy szeretete és szolgálata családi tradíció. Mindenkor kiváló férfiakat adott a hazának. Történetében, mely messze visszanyúlik vármegyénk multjába, kutatva, jogos csodálattal viseltetünk nagy fiai iránt, kik antik nagysággal és antik áldozat-készséggel nagy érdemeket szereztek.

A család eredetileg szabadkai, hol ősei a szabadkai katonai határőrvidek tisztjei voltak. A török háborúk idején vitéz katonák voltak, a mi a család címeréből is kitűnik, melyben egy ferden osztott pajzsissak felső mezejében csillag és félhold, alsó mezejében pedig egy verző török fő látható.

A nemességet Vojnits István és János 1741. évben nyerte és 1742. évben hirdettetett meg. Vojnits Salamon és Vojnits József az 1797. évi bácskai felkelő nemes sereg kapitányai, Vojnits Jakab ugyan e sereg zászlótartója, Vojnits Mihály gárdista az 1809. évi bácskai nemes felkelő sereg lovas kapitánya, ifj. Vojnits Mihály ugyan e sereg lovas főhadnagya, Vojnits János pedig gyalogos főhadnagya volt.

A háborus idők multával letették a kardot és a békés idők egyetlen igaz fegyverével, munkával szolgálták a hazát. A család hagyományai, birtoka, értelmisége, bizonyos demokratikus és aristokratikus tulajdonságok szerencsés egyesítése által mindenba mozgató erő volt e vármegyében. Tagjai a köztgy szolgálatában állva, kifejtett munkásságuk, a hazafias kötelességtudat, a nagy napokban példátlan áldozatkészség és önmegtartóztatás kiapadhatatlan forrása volt. Vojnits Fábán 18 évig (1801—1819.) viselte vármegyénk második alispáni tisztét; Vojnits Antal is 1830—1832 ig.

Vármegyénk ezen előkelő, nemesi családjának sarja, Bács-Bodrogh vármegye főispánja dr. bajsai Vojnits István, ki 1856-ik évi augusztus hó 18-án Szabadkán született.

Atyja Lukács, közszeretett és tiszteletnek örvendő alakja volt vármegyei közéletünknek és abban igen előkelő helyet foglalt el. A társadalom minden körében kedvelt egyéniség volt ő, ki nagy kiterjedésű birtokain valóságos minta gazdaságot teremtett, éléken foglalkozott Szabadka város ügyeivel és minden hasznos és üdvös munkából ki vette a maga részét. Országgyűlési képviselő is volt, hazánk ujja ébredésének, a korszak alkotó nagy nemzeti munka idejében. Mindenfelé e megyében tisztelet vette körül, halála (1892.) mely igaz fájdalomt keltett. Róla elmondhatni a szó igaz értelmében, hogy „boldog emlékü”.

Édes anyja kamjonkai Szemző Jozefa, a költők által dicsőített igazi magyar nő mintaképe. Hivatását családj köreiben önfeláldozólag tölti be, a társadalomban a humánus egyletek valódi lelke. Keblére öleli az idegen árvákat, kiket az anyagimádó világ részvélen árnya vesz körül, leszáll hozzájuk mint a részvét anygala és letörli a szenvedők könnyeit. Az árvák, a szegények, az elhagyottak halaja von glóriát áldásos működése körül.

A szabadkai családi házban szülői, testvérei körében folytak le Vojnits István gyermekévei. A szülői szeretet verőfénye ragyogta körül és ennek éltet adó sugarai keltették fel lelke nemes fenköltését, szíve érzelmeinek kristálytiszta mélységét. Nőtt a gyermek testben és lélekben és az eliramló évekkal diák lett. A gimnáziumot részben Budapesten a piaristáknál, részben pedig Nagy-Kanisán végezte. Az érettségi vizsgát sikerrel megállván, 1874. évben Pécsre ment jogot hallgatni. Jogi tanulmányait 1876. évben Budapesten folytatta és 1878. évben befejezte. 1880. évben a budapesti egyetemen az államtudományok tudorává avatott.

Ekkor tárult fel előtte a közélet világa. 1882. évben kinevezetett vármegyei tiszteletbeli aljegyzőnek. Anyamegyéjének ajánlotta fel szolgálatait és az ifjuság lelkesedésével fogott a munkához. Működése iránt elis-

meréssel volt a vármegye közönsége, 1884. évben valószínűleg választotta meg, 1885. évben tiszteletbeli főjegyző lett. A hol képességeire szükség volt, fényes jeleit adta kitűnő tulajdonainak. Tehetség, akarat, szorgalom jellemzik köztisztviselői pályáját.

Íróasztala mellett kereste fel őt a hódásági választókerület bizalma. Egyszeri csatavesztés után 1887. évi június hó 17-én, majd második ízben 1892. évi január hó 29-én egyhangulag megválasztá őt a hódásági választókerület országgyűlési képviselőjévé.

A hódásági kerület képviselője kiváló népszerűségnek és szeretetnek örvendett. A bizalom ama bensős kapcsa, mely a képviselőt és választóit összefűzi, nála nem volt fűres frázis, hanem valóság. Ritkaság számba megy ez napjainkban, hogy egy képviselő annyira fenntartsa az érintkezést választóival, mint tette ő. Nemcsak a kerület összességének érdekeit képviselte méltóan, nemcsak azokat védelmezte ritka hévvel és kitarással, hanem minden egyesnek, a ki hozzá fordult, eljárás ügyes-bajos dolgaiban, tettel, tanácsal szolgált. Kerületét odaadó buzgósággal képviselte a parlamentben, hol több sikert, különösen közigazgatási és közgazdasági kérdésekben szakszerű, alapos felszólalása általános helyeslésben részesült, a mivel megnyerte a maga részére a parlament rokonszenvét és a szívesen hallgatott parlamenti szónokok sorába küzdötte fel magát. Munkásságával, szorgalmával, tehetségével fokról-fokra kiválóbb szerepet nyert egy a parlamentben, mint a szabadelvű párt körében. Képviselői állását komoly kötelességnek tekinté, mely buzgalmat és odaadást igényel. Mint a parlamenti közigazgatási bizottság tagja, serény munkásságot fejtett ki a közigazgatási reform tárgyalása alkalmával.

Képviselői működése közben 1893. évi március hó 14-én Ofelsége Baja és Szabadka városok főispánjává nevezte ki. Anyira ismert volt már ekkor kiváló közigazgatási szakismerete, semhogy hosszas bizonyítgatásra szorult volna, hogy mily szerencsés és örvendetesnek volt mondható a kormány választása. Főispáni tisztség odaadó buzgalommal felelt meg, nemcsak működési körét töltötte be páratlanul, hanem úgy az anyagi, mint szellemi téren felmerült hasznos eszmék és célok megvalósítására törekedett és azokat nagy részben létesítette is. Működése nemcsak a magas kormány elismerését, hanem a kormányzatára bízott városok lakkosságának halálját vivta ki.

Ma már egy nagy vármegye Bácsország ügyeinek vezetése van kezébe letéve. O lobogtatja ezentúl azt a zászlót, a melyre e vármegye előrehaladása, fölvirágoztatása van jelöltül felírva. E vármegye minden igaz fia a hazafias érzület szent lelkesedésével szívében csoportosul e zászló köré és a legszebb reményekkel tekint a jövő nagy munkája elé, a melynek ő a vezére. Üdvözléte, miként a virágokból az edes illatár száll fel szívtünkől a fohász: Isten áldja! Isten éltesse!

Don Carlos.

SCHMAUSZ ENDRE.

A királyi kegy és a kormány bizalma elszóltította Schmausz Endrét Bács-Bodrogh vármegye alispáni állásából s oda állította Szabadka szab. kir. város díszes főispáni székebe.

Hetek előtt kelt már szárnyra ennek a ténynek hire s ime most a hír megerősítést nyert a legkegyelmesebb királyi kéziratban. Bács-Bodrogh vármegye büszke önérettel veszi tudomásul az alispán kinevezését, a mely egyik legszebb és legmagasabb kitérítés; az anyamegye örül, amidőn azt látja, hogy egyik érdemes fia az élet küzdőterén, a közpálya tövises útjain, ahol annyi nehézség, annyi gáncs és megrovás s oly kevés babér terem, kiváló tudással, ritka szorgalommal, lelkesedéssel, ambícióval tett munkaszeretettel s mindig mindenkinél a megelégedésére teljesítette kötelességét; az anyamegye örül, amidőn e sok szép tulajdon megjutalmazását látja a királyi kegy és a kormány bizalmának fényes megnyilatkozásában.

Schmausz Endre Apatinban született, 1841-ik évi február hó 27-én. Atyja, Schmausz Károly, Apatin községnek érdemes és közszeretett állott jegyzője volt, anyja Rédl Szidónia. A szülők általános tiszteletnek örvendettek nemcsak Apatin községében, hanem az egész vármegyében. Schmausz Károly egyike volt a legnagyobb tekintélyű jegyzőknek s vendégszerető házában nem egyszer keresték fel tömegesen a „megyei urak.” Tisztelettel és szeretettel környezte mindenki az apatini jegyzőt, mert tudták róla, hogy egy talpig becsületes, jó lelkű ember, a ki hivatalának ritka szakértelemmel s a mellett mindig tiszta lelkiismerettel felelt meg. Pontos, lelkiismeretes hivatalnok volt, e mellett vendégszerető jó barát, de talán mindenek felett — gondos családapa. Nejevel, a ki még a régi, nagyhirű magyar háziasszonyok és családanyák gárdájába tartozik, a gondos, szerető szülők mintaképévé váltak.

Schmausz Endre az elemi oktatásban szelid és jámborlelkű édes anyjának, továbbá a gyermekeiről annyi szeretettel gondoskodó édes atyjának felügyelete alatt odahaza, a szülői házban részesült. Az első gimnasiai osztályt Kalocsán végezte, a hol kiváló sikerrel letéve a felvételi vizsgát, az 1849—50-ik tanévben vétett fel rendes tanulóknak. Az első gimnasiunot a legszebb sikerrel, kitűnő eredménnyel végezte el. Osztálytársai közül nemcsak ritka természetes tehetségével, hanem példás magaviseletével és ernyedetlen szorgalmával is kiemelkedett. Az év elejétől egész az iskolai év befejezéséig mindig a két-három legelső tanuló között foglalt helyet.

Az első osztály bevégezése után édes atyja a német nyelvnek tökéletes elsajátítása végett Vinkovcra adta, az akkori katonai határvidéki „Oberschule”-ba, a honnan ismét csak kitűnő bizonyítvánnyal tért haza. A következő évben a bajai főgimnasiunot vált rendes tanulójárá s gimnasiunai tanulmányait itt is fejezte be. Mint gymnazista mindig jó diák maradt. Szilteit mindig kitűnő bizonyítványokkal örvendezte meg s a maga-

viselete is mindig a legpéldásabb volt. Mint Kalocsán az első osztályban, úgy Baján is a többi osztályokban az első két-három tanuló között foglalt helyet. Szelid lelkű, csendes ifjú volt, a ki ambícióval tanult minden idejét tudásának gyarapítására fordította. Mint VII. és VIII. gymnazista az önképzőköri életben is élénk részt vett. Kolmár József magyar nyelv és irodalmi tanár vezetésével alkalmozott a költészet tanulmányozásában. Ezen szépirodalmi munkákat tárgyművelés körüli Schmausz Endre tevékeny munkásságot fejtett ki; ő maga is verseket s más szépirodalmi munkákat írt az évkönyvekbe. Az érettségi vizsgálatot ugyancsak a bajai főgimnasiunnál Kummer főjegyző elnöke alatt 1859. július hó 30-án tette le, szintén kitűnő eredménnyel.

Az érettségi vizsgálat letéve után a jogi pályára lépett. Még ugyancsak 1859. október havában már Budapestre találjuk őt, mint a tudományegyetem jogi karának rendes hallgatóját. Mint jogász is a régi szorgalmával dolgozott és tanult. Az előadásoknak pontos hallgatója volt s e mellett csakhamar az egyetemi mozgalmaknak is egyik irányítójává vált. Befelejvén a négy évi jogi tanulmányt, Eleőd Józsa és Zboray Béla budapesti ügyvédeként volt ügyvédi gyakorlaton, majd később, még az ügyvédi vizsga letétele után is, a királyi táblánál dolgozott, mint felekesett jurátus. 1865. július hó 3-án tette le kitűnő eredménnyel a közügyvédi, egy hónappal később, augusztus 16-án pedig szintén kitűnő eredménnyel a váltóügyvédi vizsgát.

Kétségtelen, hogy Schmausz Endre ritka szellemi tehetségével és vasszorgalmával a fővárosban is szép jövőt biztosíthatott volna magának. A szive vágya visszacsalta azonban szülőhelyére, Apatinba. 1866-ban haza jött a fővárosból s még ugyanez év augusztus hó 1-én megnyitotta Apatinban ügyvédi irodáját.

Schmausz Endrénél ezen ténye Apatin község történetében valószínűleg korszakalkotó eseménynek vált.

A fiatal ügyvédet mindenki iránt előkegyen és kedves modora folytán csakhamar az egész község lakosságának közszeretete környezte. Schmausz Endre rövid idő alatt vezérévé vált az apatini társadalmi életnek. Egyletek és közhasznú intézetek alapítása által elévülhetlen érdemeket szerzett; hivatalos működése mellett idejének minden szabad percét arra használta, hogy a községnek üdvös szolgálatokat tegyen. Megalapította a kaszinó-egyletet, a takarékpénztárt s mikor az iskolázás elökévé választották meg, a tanügy terén is ritka vívmányait el. A tanügyet a szó szoros értelmében véve hazafias irányba terelte; a teljesen németajku községi iskolákban lépésről-lépésre nagyobb tért hódított a magyar nyelvnek. Ma már Apatinban az összes iskolákban a tanítási nyelv a magyar. Ime, ez a megbecsülhetlen eredmény egyedül Schmausz Endre érdeme. Mint ügyvéd humánus és tapintatos volt, ami irodáját csakhamar keresetté tette. Nem volt olyan társadalmi mozgalom, nem volt olyan közhasznú intézmény, ahol az ő tevékeny szelleme vezérként ne szerepelt volna. Később mint képviselő is lelke-szive minden melegeivel óvta, védte Apatin érdekeit s munkálkodott előhaladásán. 1874. évben Apatinban iparkiallást rendeztek. Ő volt a kiállítás védnöke, az ő buzgó működése, lelkesítő szavai teremtették meg a kiállítás sikerét. Tisztán az ő érdeme az apatini polgári iskola (a létesítéskor még felsőbb népiskola) létesítése is. Valóságos gyermeki szeretettel csingölt mindig szülőhelyén s tudásának és befolyásának minden porciáját felhasználva, oly sok jót tett Apatinért, hogy bizony az apatiniak csak hálával emlékezhetnek reá vissza.

Schmausz Endre csakhamar a vármegyében is népszerű alakká vált. Tettrevaló lelke, ambíciója nem elégedett meg azzal a működési körrel, amelyet számára Apatin közügyei biztosítottak; mint a vármegyei törvényhatósági bizottság tagja, a megye ügyeinek intézésében is élénk részt vett. A reá bízott kiküldetések, munkálatok lelkiismeretes és sikeres megoldása, a közügyeknek pontos és odaadó szolgálata, a közgyűlési teremben elhangzott beszédei folyton emelték megyeszerte tekintélyét. A megyei közelet terén való szereplésének első éveiben lett kinevezve vármegyei tb. ügyésznek; mint ilyen is nem egyszer igen hasznos szolgálatokat tett a vármegyének.

A politikai pályára 1872-ben lépett. Ebben az évben választották meg az apatini választókerületben deákparti programmal országgyűlési képviselőnek. Óriási lelkesedéssel s a balközéppárti Kürthy István ellenjelöltjével szemben 800 szavazattöbbséggel nyerte el az apatini mandátumot. Három cikluson át maradt képviselő, így hát még kétszer esett választás alá. A választókerület mindkét ízben egyhangulag ajándékozta meg bizalmával.

Képviselői minőségében igen jelentékeny tevékenységet fejtett ki. Rövid idő alatt a parlamentnek egyik kedvelt és népszerű alakjává küzdötte fel magát. Egyik legszorgalmasabb tagja volt a háznak; mint több bizottságunk tagja s a jogügyi bizottságnak nem egyszer igen fontos javaslatait alkalmával előadta, a legnagyobb parlamenti tekintélyek által is méltányolt lelkiismeretes, pontos és szorgalmas munkát végzett. Tekintélye folyton csak növekedett, úgy hogy a legelőkelőbb parlamenti körök a megszívélyesben üdvözölték maguk között. A fuzói alkalmával meggyőződése a szabadelvűpárt kötelekébe vezérelte, amely pártnak azután mindvégig lelkes híve is maradt. Az ország ügyeinek intézése körül kifejtett szorgos munkásság mellett sohasem felejtkezett meg anyamegyéjéről és szülőföldjéről, ezeknek érdekeit mindig szem előtt tartotta s bármiben fordultak hozzá, minden erejével, befolyásával, tekintélyével minden sulyával oda hatott, hogy a jogos kívánalmak teljesüljenek. Ugy a megye, mint Apatin községe sokat, nagyon sokat köszönhet neki.

Mikor 1880-ban Sándor Bélának főispánna történt kinevezetése folytán az alispáni szék megürült, Schmausz Endre lett az alispán az 1881. évi február hó 10-én megtartott közgyűlésen.

Immár 14 éve mulott tehát el, hogy Schmausz Endre Bács-Bodrogh vármegyének alispánja. Hogy ez alatt a 14 év alatt mi mindent tett Schmausz Endre, azt ezen szűk sorokban elmondani nem lehet. Tekintstünk szét e nagy vármegyében; minden alkotás, az a sok közhasznú intézmény s az az óriási előhaladás, amelyet vármegyénk szellemi és anyagi életében az utóbbi éveken át tapasztaltunk, mind az ő nevéhez fűződik.

Benn a központban úgy, mint künn a megye legtávolabb vidékein minden jelentősebb munkát az ő személyes vezetésével mellett lett keresztül vite s tapintata, ügyessége mindig biztosította a kellő sikert. Az ő működése alatt vármegyénk képe egészen megváltozott. Sok gáncs, sok ráfágás hangzott el megyénk ellen, de ezen alapnélküli vádaskodásokkal szemben Schmausz Endre jogos önérettel mondhatja, hogy egy rendezett vármegyét ad át utódjának.

Egyik legnagyobb érdeme az alispánnak az a nagy tevékenység, amelyet az árvédelem és ármentesítés terén kifejtett. 16-nál több árvédelmi társulatot alapított s ezeknek helyes vezetésével roppant nagyságu árterületeket vízmentesített. Így maga a gombos-vajszkai ármentesítő társulat — melynek Schmausz a miniszteri biztos — mintegy 70 ezer hold földet tett művelhetővé. Árvízveszedelem alkalmával, mint minden másnémi fontosabb esetben, személyesen ment el a helyszínre. Csak legutóbb is, az idei árvízveszélykor szinte emberfeletti munkát végzett. Az árvédelem terén elért kiváló sikerei mellett még néhány nagyobb alkotását óhajtom megemlíteni. Itt van pl. a községi rendőrségnek szervezése; ez a mi rendőrségünk az egész országban egyedül áll s a szervezete oly kitűnőnek bizonyult már is, hogy Schmausz Endrét ez az egyetlen egy alkotása is felejthetlen emlékvé tenné a vármegyére nézve. Ott van az a roppant nagy műutalozat (200 kmnyi műutat létesített) s a tűzoltó-szövetkezet létesítése, a legutóbbi életbeléptetett községi irodai rendtartás életbeléptetése, a díszes megyepalota felépítésének végleges keresztülvitele, a Rudics-hagyatékunk sikeres lebonyolítása stb. Egész sorozatát lehetne fellemlíteni azoknak a nagyszabásu alkotásoknak, a melyek az ő akaratának és szellemének köszönnek létüket. A közigazgatás minden ágában egyforma jártassággal, ritka szakértelemmel munkálkodott. Az alispáni hivatalában olyan példás rend és pontosság uralkodik, hogy a múlt évben itt járt miniszteri tanácsosnak is legteljesebb elismerését vivta ki.

Egyik legfőbb jellemvonása mindig a munkaszeretet volt. Mint alispán napról-napra reggeltől estig ott állt az íróasztala mellett és serényen dolgozott. A legapróbb dologról is bőven informáltatta magát s az ő bölcs tanácsa nélkül ugyszólván semmi sem történt a vármegyében. Rossz időben vagy jó időben ott termett mindjárt a vármegye legtávolabb vidékein is, ha szükség volt reá, hogy valamely fontosabb ügy helyes megoldást nyerjen. Nem nagyitunk, amidőn azt mondjuk, hogy éjjelét és nappalát, idejének minden percét a vármegyének szentelte. Amit az ő fizikuma megbírt s amire csak ideje jutott, azt mindig ő maga végezte el. Ha majd a történetírő szeme megakad vármegyénknek az utóbbi rövid évek alatt tapasztalt rohamos fejlődésén, a legnagyobb elismeréssel fog Schmausz Endre működésének néhány lapot szentelni. Működése legfelsőbb elismerésben is részesült. Ő Felsége a király ugyanis 1885-ben a III. osztályu vaskorona-rendet adományozta neki.

Alispáni állásával járó rendkívüli elfoglaltsága mellett szakított magának arra is időt, hogy fényes tehetségét más téren is érvényesíthesse. A vármegyei gazdasági egyesületnek és történelmi társulatnak lelkes elnöke volt. E két egyesület fejlődése s a többiek között a most rendesen megjelenő „Gazdasági Értesítő” s a történelmi társulat „Évkönyvei” tisztán az ő buzgóságának köszönhető. Elnöke a vármegyei tűzoltó-szövetkezetnek és a tanító-egyesületnek is. A tanügy mindig egyik legkedvesebb munkaköre volt; élénk érdeklődéssel kísérte e téren a legapróbb mozzanatok is s a tanító-egyesületi közgyűléseken elhangzott lelkes beszédei mindig nagy hatással voltak a tanító testületre, igen szép sikert eredményezve. A szorosabb értelemben vett társadalmi életnek is mindig egyik vezére volt. A hol szépet, nemeset kellett alkotni, vagy jót cselekedni, ott mindenhol megtaláljuk őt az elsők között; s az elért sikerek nagyrészt az ő lelkes, buzdító szavainak köszönhetőek. A zombori összes kultur-egyesületnek tagja s 1881. óta elnöke a zombori polgári kaszinó-egyletnek.

Schmausz Endrét a gondviselés ritka szellemi képességgel áldotta meg; e mellett lelkes, ügyes és jó szónok; talpig becsületes, egyeneslelkű ember; ember-szeretete határt nem ismer; ajtája tárva áll mindenki előtt, meghallgat mindenkit s a segédkezést — ha csak tehette — sohasem tagadta meg. Munkaszeretete oly nagyfokú, hogy e tekintetben is igazán párját ritkítja. Röviden ezen szavakkal lehet Schmausz Endrét, mint embert jellemezni.

Schmausz Endre egész életét becsületes munkában töltötte el. De azért a sors — amely nem válogat az emberek között — őt sem kímélte meg csapásaitól. Edesatyja 1884. november hó 3-án halt meg. Öcsését, a népszerű és közkedveltségű Schmausz Antal apatini ügyvédet, 1893. június 7-én ragadta el a halál. Hón szeretett művelt lelkű neje szül. Czirfusz Margit, Czirfusz Ferenc kir. tanácsos, nyugalmazott tanfelügyelő leánya, a kivel 1885-ben kelt egybe, 2 évnél tovább tartó szenvedés után múlt évi július hó 26-án szintén elhunyt. Az alispánnak mindezen sulyos csapások után csak egy vigasztalása maradt: öreg édes anyjának és két kis gyermekének szerető köre; fájdalomt és bánatot enyhítette a munkaszeretete s bizonyára azon körülmény is, hogy az ő gyásza mindenkoron az egész vármegye osztatlan gyásza volt.

Szabadka város büszke lehet arra, hogy Schmausz Endre a főispánja. Sok szépet és sok jót fog bizonyára ott is megteremtteni!

Sz. F.

Felolós szerkesztő:

Dr. BALOGHY ERNŐ,

köz- és váltó-ügyvéd.

Laptulajdonos és kiadó

BITTERMANN NÁNDOR.

Bittermann Nándor és fia könyv- és könyvnyomtatás Zomborban.

meréssel volt a vármegye közönsége, 1884. évben való-
ságos aljegyzővé választotta meg, 1885. évben tisztelet-
beli főjegyző lett. A hol képességeire szükség volt, fé-
nyes jeleit adta kitűnő tulajdonainak. Tehetség, akarat-
erő, szorgalom jellemzik köztisztviselői pályáját.

Íróasztala mellett kereste fel őt a hódásági választó-
kerület bizalma. Egyszeri csatavesztés után 1887. évi
június hó 17-én, majd második ízben 1892. évi január hó
29-én egyhangulag megválasztá őt a hódásági választó-
kerület országgyűlési képviselőjévé.

A hódásági kerület képviselője kiváló népszerűség-
nek és szeretetnek örvendett. A bizalom ama benső
kapcsa, mely a képviselőt és választóit összefűzi, nála
nem volt tíres frázis, hanem valóság. Ritkaság számba
megy ez napjainkban, hogy egy képviselő annyira fen-
tartsa az érintkezést választóival, mint tette ő. Nemcsak
a kerület összességének érdekeit képviselte méltóan,
nemcsak azokat védelmezte ritka hévvel és kitartással,
hanem minden egyesnek, a ki hozzá fordult, eljár-
t ügyes-bajos dolgaiban, tettel, tanácsosul szolgált. Kerületét
odaadó buzgósággal képviselte a parlamentben, hol
több sikertült, különösen közigazgatási és közgazdasági
kérdésekben szakszerű, alapos felszólalása általános
helyeslésben részesült, a mivel megnyerte a maga részére
a parlament rokonszenvét és a szívesen hallgatott par-
lamentári szónokok sorába küzdötte fel magát. Munkássá-
gával, szorgalmával, tehetségével fokról-fokra kiválóbb
szerepet nyert egy a parlamentben, mint a szabadalvú
párt körében. Képviselői állását komoly kötelességnek
tekinté, mely buzgalmat és odaadást igényel. Mint a
parlament közigazgatási bizottság tagja, serény mun-
kásságot fejtett ki a közigazgatási reform tárgyalása
alkalmával.

Képviselői működése közben 1893. évi március hó
14-én Ofelsége Baja és Szabadka városok főispánjává
nevezte ki. Annnyira ismert volt már ekkor kiváló köz-
igazgatási szakismerete, hogy hosszas bizonyítgatásra
szorult volna, hogy mily szerencsés és örvendetesnek
volt mondható a kormány választása. Főispáni tisztének
odaadó buzgósággal felelt meg, nemcsak működési körét
töltötte be páratlanul, hanem úgy az anyagi, mint
szellemi téren felmerült hasznos eszmék és célok meg-
valósítására törekedett és azokat nagy részben létesítette
is. Működése nemcsak a magas kormány elismerését,
hanem a kormányzatára bizott városok lakosságának
háláját vívta ki.

Ma már egy nagy vármegye Bácsország ügyeinek
vezetése van kezébe letéve. O lobogtatja ezentúl azt a
zászlót, a melyre e vármegye előrehaladása, fölvirágoz-
tatása van jelöltül felírva. E vármegye minden igaz fia
a hazafias érzélet szent lelkesedésével szívesen csopor-
tosul e zászló köré és a legszebb reményekkel tekint a
jövő nagy munkája elé, a melynek ő a vezére. Üdvöz-
letére, miként a virágokból az edes illatár száll fel szí-
vünkől a fohász: Isten áldja! Isten éltesse!

Don Carlos.

SCHMAUSZ ENDRE.

A királyi kegy és a kormány bizalma elszólitotta
Schmausz Endrét Bács-Bodrogh vármegye alispáni állá-
sából s oda tiltette Szabadka szab. kir. város díszes
főispáni székébe.

Hetek előtt kelt már szárnyra ennek a ténynek
híre s ime most a hír megerősítést nyert a legkegyel-
mesebb királyi kéziratban. Bács-Bodrogh vármegye büszke
önérzettel veszi tudomásul az alispán kinevezését, a
mely egyik legszebb és legmagasabb kitüntetés; az
anyamegye örül, amidőn azt látja, hogy egyik érdemes
fia az élet küzdőterén, a közpálya tövises útjain, ahol
annyi nehézség, annyi gáncs és megrovás s oly kevés
babér terem, kiváló tudással, ritka szorgalommal, lelke-
sedéssel, ambícióval telt munkaszerepével s mindig min-
denkinek a megelégedésére teljesítette kötelességét; az
anyamegye örül, amidőn e sok szép tulajdon megjutal-
mazását látja a királyi kegy és a kormány bizalmának
fényes megnyilatkozásában.

Schmausz Endre Apatinban született, 1841-ik évi
február hó 27-én. Atyja, Schmausz Károly, Apatin köz-
ségnek érdemes és közszerepben állott jegyzője volt,
anyja Rédl Szidónia. A szülők általános tiszteletnek
örvendettek nemcsak Apatin községében, hanem az egész
vármegyében. Schmausz Károly egyike volt a legnagyobb
tekintélyű jegyzőknek s vendégszerető házában nem egy-
szer keresték fel tömegesen a „megyei urak.” Tisztelettel
és szeretettel környezte mindenki az apatini jegyzőt,
mert tudták róla, hogy egy talpig becsületes, jó lelki
ember, a ki hivatalának ritka szakértelemmel s e mellett
mindig tiszta lelkiismerettel felelt meg. Pontos, lelki-
ismeretes hivatalnok volt, e mellett vendégszerető jó
barát, de talán mindenkét felelt — gondos családapa.
Nyével, a ki még a régi, nagyhirű magyar háziasszony-
ok és családanyák gardájába tartozik, a gondos, szerető
szülők mintaképévé váltak.

Schmausz Endre az elemi oktatásban szelid és
jámorlelkű édes anyjának, továbbá a gyermekeiről
annyi szeretettel gondoskodó édes atyjának felügyelete
alatt odahaza, a szülői házban részesült. Az első gymna-
siális osztályt Kalocsán végezte, a hol kiváló sikerrel
letéve a felvételi vizsgát, az 1849—50-ik tanévben vé-
tett fel rendes tanulónak. Az első gymnasiumot a
legszebb sikerrel, kitűnő eredménnyel végezte el. Osz-
tálytársai közül nemcsak ritka természetes tehetségével,
hanem példás magaviseletével és ernyedetlen szorgal-
mával is kiemelkedett. Az év elejétől egész az iskolai
év befejezéséig mindig a két-három legelső tanuló között
foglalt helyet.

Az első osztály bevégezése után édes atya a német
nyelvnek tökéletes elsajátítása végett Vinkovcra adta,
az akkori katonai határvidéki „Oberschule”-ba, a
honnan ismét csak kitűnő bizonyítvánnyal tért haza.
A következő évben a bajai főgymnasiumnál vált rendes
tanulójává s gymnasiumi tanulmányait itt is fejezte be.
Mint gymnazista mindig jó diák maradt. Szűleit mindig
kitűnő bizonyítványokkal örvendezte meg s a maga-

viselete is mindig a legpéldásabb volt. Mint Kalocsán
az első osztályban, úgy Baján is a többi osztályokban
az első két-három tanuló között foglalt helyet. Szelid
lelkű, csendes ifjú volt, a ki ambícióval tanult s minden
idejét tudásának gyarapítására fordította. Mint VII. és
VIII. gymnazista az önképzőkori életben is élénk részt
vett. Kolmár József magyar nyelv és irodalmi tanár
vezetése alatt évkönyveket adott ki az akkori bajai fő-
gymnasiumi ifjúság. Ezen szépirodalmi munkákat tar-
gymnasiumi munkák körül Schmausz Endre
tevékeny munkásságot fejtett ki; ő maga is verseket s
más szépirodalmi munkákat írt az évkönyvekbe. Az
érettségi vizsgálatot ugyancsak a bajai főgymnasiumnál
Kummer főigazgató elnöksége alatt 1859. július hó 30-án
tette le, szintén kitűnő eredménnyel.

Az érettségi vizsgálat letévése után a jogi pályára
lépett. Még ugyancsak 1859. október havában már
Budapestre találjuk őt, mint a tudományegyetem jogi
karának rendes hallgatóját. Mint jogász is a régi szor-
galmával dolgozott és tanult. Az előadásoknak pontos
hallgatója volt s e mellett csakhamar az egyetemi moz-
galmaknak is egyik irányítójává vált. Befejezve a négy
évi jogi tanulmányt, Eleőd Józsa és Zhoray Béla buda-
pesti ügyvédeként volt ügyvédi gyakorlaton, majd később,
még az ügyvédi vizsga letévése után is, a királyi táblánál
dolgozott, mint feleketett jurátus. 1865. július hó 3-án
tette le kitűnő eredménnyel a közügyvédi, egy hónappal
később, augusztus 16-án pedig szintén kitűnő eredménnyel
a váltóügyvédi vizsgát.

Kétségtelen, hogy Schmausz Endre ritka szellemi
tehetségével és vasszorgalmával a fővárosban is szép
jövőt biztosíthatott volna magának. A szive vágya vissza-
szalta azonban szülőhelyére, Apatinba. 1866-ban haza
jött a fővárosból s még ugyanez év augusztus hó 1-én
megnyitotta Apatinban ügyvédi irodáját.

Schmausz Endrénél ezen ténye Apatin község
történetében valóságos korszakalkotó eseménynek vált.

A fiatal ügyvédet mindenki iránt előzékeny és
kedves modora folytán csakhamar az egész község lak-
osságának közszerepére környezte. Schmausz Endre
rövid idő alatt vezérévé vált az apatini társadalmi élet-
nek. Egyletek és közhasznú intézetek alapítása által
elévülhetlen érdemeket szerzett; hivatalos működése
mellett idejének minden szabad percét arra használta,
hogy a községnek üdvös szolgálatokat tegyen. Megala-
pította a kaszinó-egyletet, a takarékpénztárt s mikor az
iskolaszék elnökévé választották meg, a tanügy terén is
ritka vívmányokat ért el. A tanügyet a szó szoros ér-
telmében véve hazafias irányba terelte; a teljesen német-
ajku községi iskolákban lépésről-lépésre nagyobb tért
hódított a magyar nyelvnek. Ma már Apatinban az összes
iskolákban a tanítási nyelv a magyar. Ime, ez a megbe-
csülhetlen eredmény egyedül Schmausz Endre érdeme.
Mint ügyvéd humanus és tapintatos volt, ami irodáját
csakhamar keresetté tette. Nem volt olyan társadalmi
mozgalom, nem volt olyan közhasznú intézmény, ahol
az ő tevékeny szelleme vezérként ne szerepelt volna.
Később mint képviselő is lelke-szive minden melegével
övtá, védte Apatin érdekeit s munkálkodott előhaladásán.
1874. évben Apatinban iparkiallást rendeztek. Ő volt
a kiállítás védnöke, az ő buzgó működése, lelkesítő
szavai teremtették meg a kiállítás sikerét. Tisztán az ő
érdeme az apatini polgári iskola (a létesítéskor még
felsőbb népiskola) létesítése is. Valóságos gyermeki sze-
retettel csügött mindig szülőhelyén s tudásának és
befolyásának minden porcikáját felhasználva, oly sok jót
tett Apatinért, hogy bizony az apatiniak csak hála-
val emlékezhetnek reá vissza.

Schmausz Endre csakhamar a vármegyében is nép-
szerű alakká vált. Tettrevaló lelke, ambíciója nem
elégedett meg azzal a működési körrel, amelyet számára
Apatin közügyei biztosítottak; mint a vármegyei tör-
vényhatósági bizottság tagja, a megye ügyeinek intézé-
sében is élénk részt vett. A reá bizott kiküldetések,
munkálatok lelkiismeretes és sikeres megoldása, a köz-
ügyeknek pontos és odaadó szolgálata, a közgyűlési
teremben elhangzott beszédei folyton emelték megye-
szerte tekintélyét. A megyei közélet terén való szerep-
lésének első éveiben lett kinevezve vármegyei tb. ügyész-
nek; mint ilyen is nem egyszer igen hasznos szolgálatokat
tett a vármegyének.

A politikai pályára 1872-ben lépett. Ebben az évben
választották meg az apatini választókerületben deákpárti
programmal országgyűlési képviselőnek. Oriási lelkesedé-
ssel s a balközéppárti Kürthy István ellenjelöltjével
szemben 800 szavazattöbbséggel nyerte el az apatini
mandátumot. Három cikluson át maradt képviselő, így
hát még kétszer esett választás alá. A választókerület
mindkét ízben egyhangulag ajándékozta meg bizalmával.

Képviselői minőségében igen jelentékeny tevékeny-
séget fejtett ki. Rövid idő alatt a parlamentnek egyik
kedvelt és népszerű alakjává küzdötte fel magát. Egyik
legszorgalmasabb tagja volt a háznak; mint több bizott-
ságnak tagja s a jogügyi bizottságnak nem egyszer
igen fontos javaslatok alkalmával előadója, a legnagyobb
parlamentari tekintélyek által is méltányolt lelkiismeretes,
pontos és szorgalmas munkát végzett. Tekintélye folyton
csak növekedett, úgy hogy a legelőkelőbb parlamenti
körök a legszívlelyesebben üdvözölték maguk között. A
fuzói alkalmával meggyőződése a szabadalvúpart köte-
lékébe vezérelte, amely pártnak azután mindvégig lelkes
híve is maradt. Az ország ügyeinek intézése körül ki-
fejtett szorgos munkásság mellett sohasem felejtkezett
meg anyamegyéjéről és szülőföldjéről, ezeknek érdekeit
mindig szem előtt tartotta s bármiben fordultak hozzá,
minden erejével, befolyásának, tekintélyének minden
súlyával oda hatott, hogy a jogos kívánalmak teljesül-
jenek. Ugy a megye, mint Apatin községe sokat, nagyon
sokat köszönhet neki.

Mikor 1880-ban Sándor Bélának főispánna történt
kinevezetése folytán az alispáni szék megürült, Schmausz
Endre lett az alispán az 1881. évi február hó 10-én
megtartott közgyűlésen.

Immár 14 éve mulott tehát el, hogy Schmausz
Endre Bács-Bodrogh vármegyének alispánja. Hogy ez
alatt a 14 év alatt mi mindent tett Schmausz Endre,
azt ezen szűk sorokban elmondani nem lehet. Tekintünk
szét e nagy vármegyében; minden alkotás, az a sok
közhasznú intézmény s az az oriási előhaladás, amelyet
vármegyénk szellemi és anyagi életében az utóbbi
éveken át tapasztaltunk, mind az ő nevéhez fűződik.

Benn a központban úgy, mint kitűnő a megye legtávo-
labb vidékein minden jelentősebb munkálat az ő sze-
lyes vezetése mellett lett keresztül vive s tapintata,
ügyessége mindig biztosította a kellő sikert. Az ő mü-
ködése alatt vármegyénk képe egészen megváltozott.
Sok gáncs, sok ráfogás hangzott el megénk ellen, de
ezen alap nélküli vádaskodásokkal szemben Schmausz
Endre jogos önértellett mondhatja, hogy egy rendezett
vármegyét ad át utódjának.

Egyik legnagyobb érdeme az alispánnak az a nagy
tevékenység, amelyet az árvédelem és ármentesítés terén
kifejtett. 16-nál több árvédelmi társulatot alapított s
ezeknek helyes vezetésével roppant nagyságu árterüle-
teket vízmentesített. Így maga a gombos-vajszkai ár-
mentesítő társulat — melynek Schmausz a miniszteri
biztosa — mintegy 70 ezer hold földet tett mű-
velhetővé. Árviszeszedelmek alkalmával, mint minden
másnemű fontosabb esetben, személyesen ment el a hely-
színre. Csak legutóbb is, az ideai árvízveszélykor szinte
emberfeletti munkát végeztet. Az árvédelem terén elért
kiváló sikerei mellett még néhány nagyobb alkotását
őlahajtom megemlíteni. Itt van pl. a községi rendőrségnek
szervezése; ez a mi rendőrségünk az egész országban
egyedül áll s a szervezete oly kitűnőnek bizonyult már
is, hogy Schmausz Endrét ez az egyetlen egy alkotása
is felejtethet emlékévé tenni a vármegyére nézve. Ott
van az a roppant nagy műthálózat (200 kmnyi műutat
létesített) s a tűzoltó-szövetkezet létesítése, a legutóbb
életbeléptetett községi irodai rendtartás életbeléptetése,
a díszes megyepalota felépítésének végleges keresztül-
vitele, a Rudics-bagyatékának sikeres lebonyolítása stb.
Egész sorozatát lehetne felemlíteni azoknak a nagyszá-
básu alkotásoknak, a melyek az ő akaratának és szelle-
mének köszönnek létüket. A közigazgatás minden ágában
egyforma jártassággal, ritka szakértelemmel munkálko-
dott. Az alispáni hivatalában olyan példás rend és pon-
tosság uralkodik, hogy a mult évben itt járt miniszteri
tanácsosnak is legteljesebb elismerését vívta ki.

Egyik legfőbb jellemvonása mindig a munkaszerepelt
volt. Mint alispán napról-napra reggeltől estig ott állt az
íróasztala mellett és serényen dolgozott. A legapróbb
dologról is bőven informáltatta magát s az ő bölcs ta-
nácsa nélkül ugyszólván semmi sem történt a vármegye-
ben. Rossz időben vagy jó időben ott termett mindjárt
a vármegye legtávolabbi vidékein is, ha szükség volt
reá, hogy valamely fontosabb ügy helyes megoldást
nyerjen. Nem nyugitunk, amidőn azt mondjuk, hogy
éjjelét és nappalát, idejének minden percét a vármegye-
nek szentelte. Amit az ő fizikumja megbirt s amire csak
ideje jutott, azt mindig ő maga végezte el. Ha majd a
történetíró szeme megakad vármegyénknek az utóbbi
rövid évek alatt tapasztalt rohamos fejlődésén, a leg-
nagyobb elismeréssel fog Schmausz Endre működésének
néhány lapot szentelni. Működése legfelsőbb elismerés-
ben is részesült. Ő Felsége a király ugyanis 1885-ben
a III. osztályú vaskorona-rendet adományozta neki.

Alispáni állásával járó rendkívüli elfoglaltsága
mellett szakított magának arra is időt, hogy fényes
tehetségét más téren is érvényesíthesse. A vármegyei
gazdasági egyesületnek és történelmi társulatnak lelkes
előke volt. E két egyesület fejlődésén s a többiek kö-
zött a most rendszeresen megjelenő „Gazdasági Értesítő” s
a történelmi társulat „Évkönyvei” tisztán az ő buzgósá-
gának központi pontja. Elnöke a vármegyei tűzoltó-szövetke-
zetnek és a tanító egyesületnek is. A tanügy mindig
egyik legkedvesebb munkaköre volt; élénk érdeklődéssel
kísérte e téren a legapróbb mozzanatokot is s a tanító-
egyesületi közgyűléseken elhangzott lelkes beszédei
mindig nagy hatással voltak a tanító testületre, igen
szép alakká vált. A szorosabb értelemben vett
társadalmi életnek is mindig egyik vezére volt. A hol
szépet, nemeset kellett alkotni, vagy jót cselekedni, ott
mindenhol megtaláljuk őt az első között; s az elért
sikerek nagyrészt az ő lelkes, buzditó szavainak köz-
szóntétök. A zombori összes kultur-egyesületnek tagja
s 1881. óta elnöke a zombori polgári kaszinó-egyletnek.

Schmausz Endrét a gondviselés ritka szellemi ké-
pességgel adotta meg; e mellett lelkes, ügyes és jó
szónok; talpig becsületes, egyeneslelkű ember; ember-
szeretete határt nem ismer; ajtaja tárva áll mindenki
előtt, meghallgat mindenkit s a segédkezést — ha csak
tehette — sohasem tagadta meg. Munkaszerepelt oly
nagyfokú, hogy e tekintetben is igazán párját ritkítja. —
Röviden ezen szavakkal lehet Schmausz Endrét, mint
embert jellemezni.

Schmausz Endre egész életét becsületes munkában
töltötte el. De azért a sors — amely nem válogat az
emberek között — őt sem kímélte meg csapásaitól. Edesatya 1884. november hó 3-án halt meg. Öcsését,
a népszerű és közkedveltségű Schmausz Antal apatini
ügyvédet, 1893. június 7-én ragadta el a halál. Hon-
szerepelt művelt lelki neje szűl. Czifrusz Margit, Czifrusz
Ferenc kir. tanácsos, nyugalmazott tanfelügyelő leánya,
a kivel 1885-ben kelt egybe, 2 évvel tovább tartó
szendvedés után mult évi július hó 26-án szintén elhunyt.
Az alispánnak mindezen sulyos csapások után csak
egy vigasztalása maradt: öreg édes anyjának és két
kis gyermekének szerető köre; fájdalomát és bánatát
enyhítette a munkaszerepelt s bizonyára azon körülmény
is, hogy az ő gyásza mindenkoron az egész vármegye
osztatlan gyásza volt.

Szabadka város büszke lehet arra, hogy Schmausz
Endre a főispánja. Sok szépet és sok jót fog bizonyára
őt is megeremélni!

Sz. F.

Felolós szerkesztő:

Dr. BALOGHY ERNŐ,

köz- és váltó-ügyvéd.

Laptulajdonos és kiadó

BITTERMANN NÁNDOR.

Bittermann Nándor és fia könyv- és könyvnyomtatás Zomborban.

Eg-
Fel-
Nep-
A l-
ille-
szet-
a lap

Egyes

Fó

Lap

kieszeri

szószert

Ma

Vojnits

pánját

felment

meghagy

Zombor

Kel

Ma

Schmausz

pánját

S

kineveze

Kel

A t

badkára

és város

széről: E

Árvaszék

Pávlovits

márky

tárnok, E

nevében: E

csevitv

főjegyző,

Gertinger

Endre 15

Ez

az instell

Az

sorozata

állított te

vetközö

Dr

napon es

Zombor

Gyula ve

Károly,

Szemző

Fejér G

A

X

Lesz

városháza

mint a bír

és három

ügyi palot

az óra-tor

majdnem

fél lelkün

emez épít

beléptünk

alakított

is lehetne

s byretum

védeket.

Inne

hol nem

árusítása

vetettünk

melynek

lélek képe

Majl

vettük a

valamint

got ábrázó

társaság-
piédestal

szavazati

nemtőinek

Az a

jobb oldal

nyeit meg